

Türkiyede'ki Afiliasyon Modelleri

Place of Affiliation in Medical Education in Turkey

Yusuf Yürümez, Murat Yücel, Bilge Ercan

Sakarya Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Tıp Anabilim Dalı, Sakarya

Yazışma Adresi / Correspondence:

Yusuf Yürümez

Sakarya Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Tıp Anabilim Dalı, Sakarya

T: +90 533 510 98 40 E-mail: yyurumez@sakarya.edu.tr

Öz

Afiliasyon sağlık kurumları arasındaki birleşme ve/veya işbirliği modelleri arasındaki en güçlü entegrasyon türü olarak bilinir. Ülkemizdeki afiliasyon ile ilgili ilk yasal düzenleme 2010 yılında ve ilk afiliasyonda Sakarya Üniversitesi ile yapılmıştır. Bu durum tam entegre model ile yönetilen üniversitelerin fonksiyonel entegre modele geçmelerine neden olmuştur. Ancak Sağlık Bilimleri Üniversitesinin kurulması ile makro organizasyon yapısına sahip yeni bir model ortaya çıkmıştır. Ülkemizdeki özel üniversitelere baktığımızda ise, her iki yapının da düşük düzeyde ve düşük akademik otorite altında birleştirildiği görülmektedir. Sonuç olarak afiliasyon ihtiyaçlara göre revize edilebilen ve geliştirilebilen bir yapıdır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Üniversite, Sağlık, Afiliasyon

Abstract

Affiliation is known as the most powerful type of integration among the models of merger and/or cooperation between health care institutions. The first legal regulation on affiliation in our country was made with Sakarya University in 2010. This has led to the return of universities managed with a fully integrated model to the functional integrated model. However, the establishment of the University of Health Sciences has created a new model with macroorganization structure. If we look at private universities in our country, it's shown that both structures are combined at low level and under low academic authority. As a result, affiliation is a structure that can be revised and improved according to needs.

Key words: Turkey, University, Health, Affiliation

Giriş

Afiliasyon kelimesi yabancı menşeli bir kelime olup, sözlük anlamına bakıldığında “üyelğe kabul, evlat edinme, yakın ilişki, bağlanma, birleştirme, bağlama, katma, ekleme, üyelik, intisap, rabıta” gibi anlamlara geldiği görülmektedir. Ancak terim olarak yapmakta olduğu çağrışım güçlerin birleştirilmesi, yardımlaşma, iş, üyelik ve ast-üst ilişkileri bağlamında oluşturulan resmi bir birlikteliktir. Söz konusu birliktelik sağlık kurumlarında arasındaki birleşme ve/veya işbirliği modelleri arasındaki en güçlü bütünleşme türü olarak bilinmektedir^{1,2}.

Birleşme ve/veya işbirliği modelleri açısından sağlığa bakıldığında; sağlık biliminin çok yönlü olması, eğitim programları, araştırma ve pratik uygulamaların beraber yürütülmesi, ileri teknolojiye olan bağlılık ve yüksek finansal gereklilik gibi nedenlerin yeni organizasyon modellerinin ortaya çıkmasını gerekli kıldığı görülmektedir. Bu konuda özellikle üçüncü basamak sağlık hizmetlerinin organizasyon yapısı ile ilgili olarak Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere gibi ülkelerde ciddi çalışmalar yapıldığı bilinmektedir³. Bu çalışmalar temel olarak sağlık kuruluşları arasındaki ilişki ve afiliasyonu anlatmaktadır. Afiliasyon ve ilişkinin ana yapısında tıp fakültesi, klinik ve pratik uygulamalar, eğitim programları, araştırma geliştirme faaliyetleri ile eğitim araştırma hastaneleri bulunmaktadır⁴.

Türkiye'deki afiliasyon süreçleri

Ülkemiz açısından afiliasyona bakıldığında, bu kavramının aslında uzun süre önce konuşulmaya başlandığı ancak uygulamaya bu konuşmalardan yıllar sonra devreye girdiği görülmektedir. Nitekim konu 2006 yılında düzenlenen XII. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayında gündeme getirilmiş, “Sağlık Kurumları Arasında İdeal Bir “Afiliasyon Programı” Nasıl Olmalı?” soruna yanıt aranmıştır. Söz konusu kurultayın sonuç bildirgesine bakıldığında “Afiliasyonun uzmanlık eğitiminde uygulanabilir bir yöntem olduğu ve gerçekleştirilmesi için gerekli hukuki ve idari düzenlemelerin yapılması gerektiği” şeklinde bir öneride bulunduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde II. Üniversite Hastaneleri Birliği Toplantısında da konu gündeme gelmiş ve sonuç raporunda “Afiliasyon konusunun ilgili taraflarca henüz yeterince tartışılmamış olduğu ve YÖK ile Sağlık Bakanlığı'nın bir araya gelerek protokol oluşturması gerektiği” dile getirilmiştir⁶.

Tüm bu süreçlerin sonucunda konu ile ilgili olarak ilk yasal düzenleme 30.01.2010 tarih ve 27478 sayılı Resmi Gazetede yer alan 5947 sayılı kanununda yer aldığı şekli ile “07.05.1987 tarihli ve 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu”na Ek Madde 9'un ilavesi ile gerçekleşmiştir. Söz konusu ek madde de “Sağlık Bakanlığına bağlı sağlık kurum ve kuruluşları ile üniversitelerin ilgili birimleri, Bakanlık ve üniversitelerce karşılıklı olarak işbirliği çerçevesinde birlikte kullanılabilir...” ifadesi yer almıştır^{7,8}. Sonrasında da konu ile ilgili olarak 18.02.2011 tarihinde “Sağlık Bakanlığına Bağlı Sağlık Tesisleri ve Üniversitelere Ait İlgili Birimlerin Birlikte Kullanımı ve İşbirliği Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” yayınlanmıştır. Söz konusu yönetmelikte afiliasyon “Bakanlık ve/veya üniversitelerin görev ve hizmetlerinin yapılması, ortak gaye ve menfaatlerinin gerçekleştirilmesi için tarafların eğitim, hizmet, teknik gibi alanlarda birlikte hareket etmesi, yardımlaşması ve çalışmasıdır” şeklinde tarif edilmiştir⁹. Türkiye'deki afiliye olan hastaneler bakıldığında ilk afiliasyonun Sakarya Üniversitesi ile başladığı ve sürecin Rize, Marmara, Erzincan, Ahi Evran, Giresun, Yıldırım Beyazıt, İzmir Kâtip Çelebi, İstanbul Medeniyet, Ordu ve Muğla Üniversiteleri olmak üzere toplam 12 Üniversite ile devam ettiği ve bu sayının günümüzde 19'a kadar yükseldiği görülmektedir. Söz konusu afiliasyonlar bir protokol dâhilinde YÖK'e bağlı üniversite hastaneleri ile Sağlık Bakanlığı Hastaneleri (Devlet hastanesi ve Eğitim Araştırma Hastanesi) arasında yapılmıştır^{11,12}. 18.02.2011

tarihli yönetmelikte iki unsurun öne çıktığı görülmektedir. Bunlar birlikte kullanım ve işbirliğidir. Birlikte kullanım olarak kastedilen “Bakanlık sağlık kurum ve kuruluşları ve/veya üniversiteye ait ilgili birimlerin kaynaklarının, sağlık hizmet sunumu, eğitim ve araştırma hizmetleri veya sair ortak gaye ve menfaatlerin gerçekleştirilmesi için Bakanlık ve ilgili üniversite arasında imzalanacak protokol çerçevesinde birlikte kullanılması”, işbirliği kelimesinden ise “Bakanlık ve/veya üniversitelerin görev ve hizmetlerinin yapılması, ortak gaye ve menfaatlerinin gerçekleştirilmesi için tarafların eğitim, hizmet, teknik gibi alanlarda birlikte hareket etmesini, yardımlaşmasını ve çalışması” kastedilmiştir. İşbirliğinin alt başlıkları ise şu şekilde tarif edilmiştir:

- Eğitim alanında yapılacak işbirliği lisans ve lisansüstü eğitimler, hizmet içi eğitimler ile tıpta uzmanlık mevzuatına göre verilecek eğitimleri kapsar.
- Sağlık hizmeti üretimi kapsamında; ihtiyaç duyulan alanlarda doğrudan sağlık hizmeti üretimi, tıbbi ve bilimsel danışmanlık ile konsültasyon hizmeti verilebilir.
- Araştırma kapsamında; bilimsel araştırma ve geliştirme ile proje çalışmaları yapılabilir⁹.

Ancak uygulamalara bakıldığında üniversitelerin işbirliğinden ziyade birlikte kullanımı tercih ettikleri görülmektedir. Afiliasyon ile ilgili olarak sonraki süreçlerde sırası ile 2014, 2016 ve 2017 yıllarından yeni yasal düzenlemeler yapılarak değişen şartlara en uygun afiliasyon yönteminin ortaya konması amaçlanmıştır¹²⁻¹⁴.

Yükseköğretimin bir diğer unsuru olan vakıf üniversiteleri ile ilgili süreçlere bakıldığında ise; karşımıza Yüksek Öğretim Kurumunun 25.08.2011 tarih ve 2011.17.985 sayılı kararı ile Vakıf Üniversiteleri Tıp fakülteleri ile Özel Hastaneler arasında, eğitim-öğretim, sağlık hizmeti sunumu amacıyla yapılacak işbirliğine ilişkin usul ve esasların ne şekilde olacağına dair bir kararın verildiğini görüyoruz¹⁵. Konu ile ilgili olarak Sağlık Bakanlığı tarafından da en son olarak 17.05.2017 tarihinden bir yasal düzenleme yapılmıştır¹⁴.

Afiliasyon ile ilgili yukarıda kısaca özetlenmeye çalışılan yasal düzenlemeler yapılırken esasen Türkiye’de öncelikli olarak daha nitelikli sağlık insan gücü yetiştirmek, yeni bilgiler keşfetmek, kaliteli sağlık hizmeti sunmak, hizmet maliyetlerini azaltmak, çalışanların kendilerini geliştirmesini sağlamak için her konuda iyileştirmeler yapmak ve üniversite hastanelerinin yönetim, işletme, eğitim ve araştırma kadrolarının iş yükünü azaltılmanın amaçlandığını görmekteyiz¹⁰. Asıl soru bu amacı gerçekleştirmek ve süreçleri doğru yürütebilmek için hangi organizasyon yapısının seçileceğidir¹⁶.

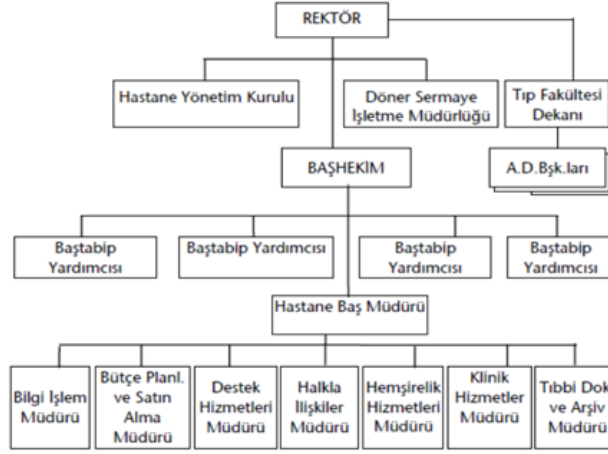
Organizasyon modelleri

Genel olarak bakıldığında dünyada geçerliliği olan iki organizasyon yapısının öne çıktığı görülmektedir. Bunlar tam entegre model ve fonksiyonel entegre model olarak adlandırılmaktadır.

- **Tam Entegre Model:** Üniversite hastanelerine ilişkin ortak misyonların yani hizmet sunumu, eğitim ve araştırma faaliyetlerinin tek bir yönetici ve tek bir yönetim kurulu tarafından yönetildiği modeldir.
- **Fonksiyonel Entegre Model:** Üniversite akademik faaliyetleri, tıp fakültesi ve bağlı hastanelerdeki uygulamaların her birinin farklı liderler, ayrı ve bağımsız kurullar tarafından yönetildiği daha esnek bir afiliye modelidir¹⁷.

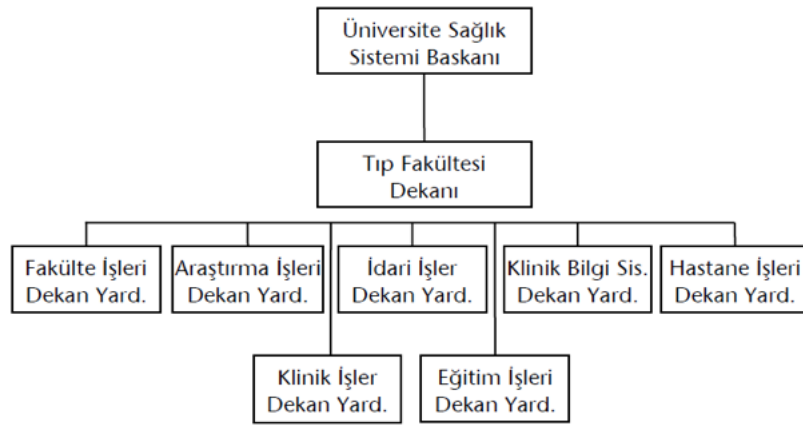
Türkiye’deki afiliye olmamış üniversite hastanelerine bakıldığında ağırlıklı olarak tam entegre model olarak işletildikleri görülmektedir (Şekil 1)¹⁷.

Şekil 1. Tam Entegre Model Örneği

Afiliye olan üniversiteler bakıldığından ise: tam entegrasyon modeli yerine fonksiyonel entegre modele göre işletildikleri görülmektedir. Bu modele göre Üniversite Sağlık Sistemlerinde dağıtılmış bir organizasyonel yapı bulunduğu görülmektedir (Şekil 2)¹⁷. Üniversite hastanelerine ilişkin her bir misyonun (sağlık hizmet sunumu-araştırma-eğitim) başarısının birlikte çalışmaya bağlı olduğuna inanılır. Her bir bileşen farklı yönetici ve kurulların sorumluluğu altındadır. İçinde bulunulan koşullar klinik ve akademik faaliyetlerin daha fazla birlikte çalışmasını gerektirmektedir. Fonksiyonel entegrasyon modeli stratejik ve operasyonel düzeyde işletilir. Stratejik düzeyde, “biz kimiz”, “ne yapacağız”, “bir-birimizi nasıl destekleyeceğiz” konularında anlaşmaya varmayı ve bunu sürdürmeyi içerir. Operasyonel düzeyde ise, fonksiyonel entegrasyon, anlaşmaya varılan amaçlar çerçevesinde disiplinlerarası takımlar oluşturmakla ve organizasyonları ve liderleri sonuçlardan sorumlu tutmakla ilgilidir⁴.

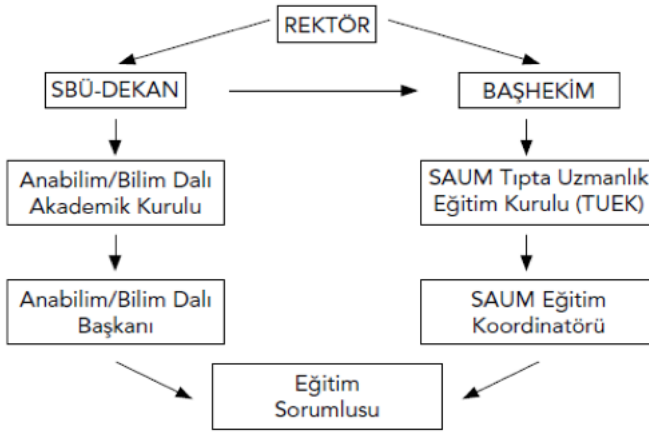
Şekil 2. Fonksiyonel Entegre Model Örneği

Ancak Sağlık Bilimleri Üniversitesinin (SBÜ) kurulması ile afilyasyonda yeni bir dönem başlamış ve bu durum yeni tam ya da fonksiyonel entegre modele uymayan yeni bir modelin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sağlık Bilimleri Üniversitesi kurulmadan önce, tıp fakülteleri ile aynı ilde dal hastaneleri hariç olmak üzere en fazla iki eğitim araştırma hastanesi afiliye olabilirken yapılan yönetmelik değişikliğiyle birden fazla afilyasyonun önü de açılmıştır. Bu durum dünyada bir örneği olmayan ve ülkemizin değişik bölge ve şehirlerinde sağlık alanında hizmet veren 56 eğitim ve araştırma hastane-

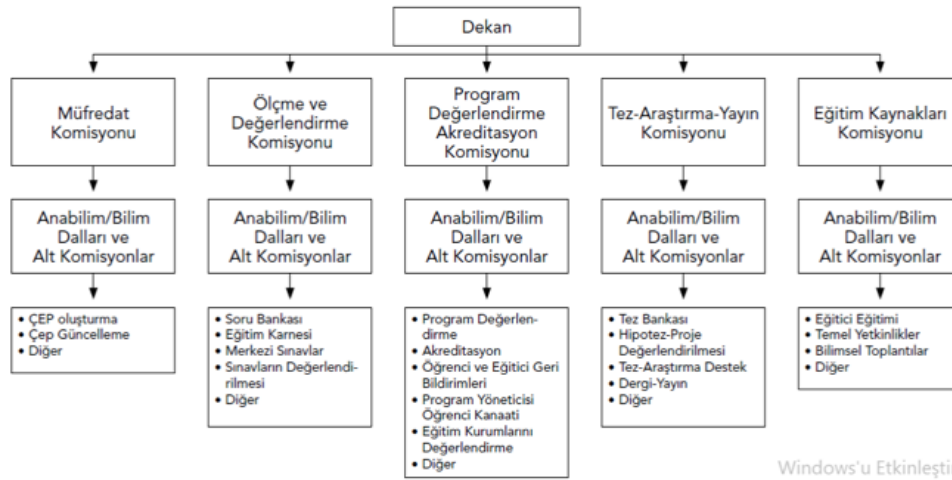
sinin SBÜ Tıp Fakültesi organizasyon yapısı altında toplanarak, özellikle tıp ve tıpta uzmanlık eğitimi alanında birleşmesi ile sonuçlanmıştır^{13,16}.

Sağlık Bilimleri Üniversitesinin yapısına bakıldığında ana misyon açısından fonksiyonel entegre modele daha yakın olduğu görülmektedir. Burada sağlık hizmeti sunumu ve hastanelerin bütçe yapıları her hastanenin kendi yönetimine bırakılırken, eğitim ve araştırma uygulamalarının akademik merkezde toplandığı görülmektedir. Tıp Fakültelerinde uzmanlık eğitimi dekanın sorumluluğunda ona bağlı olarak anabilim dalları akademik kurulu ve onun altında da anabilim ve bilim dalları başkanlıkları şeklinde yapılandırılmıştır. Her ana bilim dalı başkanı uzmanlık eğitimin yürütücüsü ve sorumlusudur. Ortak kullanılan hastanelerde de eğitim sorumluluğu görevi yine ilgili daldaki ana bilim dalı başkanına verilmiştir^{8,16,18}.

Bu yeni yapı Tıpta uzmanlık eğitimi planlamasında, SBÜ Tıp Fakültesi ile afileye olan eğitim ve araştırma hastanelerinde akademik organizasyon yapısını gösteren yeni bir algoritma şeması ve eğitimle ilgili ana konularda komisyonlar oluşturulmasını gerekli kılmıştır (Şekil 3 ve 4)¹⁶.

Şekil 3. Tıpta uzmanlık eğitimi için oluşturulan akademik organizasyon yapısının yönetim şeması
SBÜ: Sağlık Bilimleri Üniversitesi, SAUM: Sağlık Araştırma ve Uygulama Merkezleri

Şekil 4. Tıpta uzmanlık eğitimi ile ilgili kurul, komisyonlar ve yönetsel yapı

Journal of Human Rhythm
2018;4(1):37-43

YÜRÜMEZ ve Ark.
Türkiyede'ki
Afiliasyon Modelleri

Ülkemizdeki özel üniversite özel hastane afiliasyonuna bakıldığında ise, burada her iki yapının düşük seviyede ve düşük akademik otorite altında birleşmesi söz konusudur. Bu ortaklıkta her iki yapının sosyal ve akademik yarardan daha çok karşılıklı faydaya bağlı olarak birlikteliği vardır. Örneğin Florence Nightingale Hastaneler Grubu Amerikadaki 17 hastane ile teşhis ve tedavi konusunda işbirliğine gitmiştir¹⁹.

Sonuç

Afiliye üniversitelerde uygulanmakta olan afiliasyon modelinde ağırlıklı olarak fonksiyonel entegre model karşımıza çıkarken, Sağlık Bilimleri Üniversitesi gibi bir üniversite ve makro organizasyon modeli olarak tüm ülke genelini kapsayacak şekilde kurulan bir yapıda ise kurumun ihtiyacına karşılık verecek şekilde dünyada ilk ve tek olma özelliği olan kendine özgü bir makro modelde karşımıza çıkabilmektedir. Özel üniversiteler ise afiliasyonun daha ziyade karşılıklı faydaya dayanan işbirliği kısmında yer almaktadır. Öyle gözüküyor ki afiliasyon konusu uzun yıllardır konuşulan ve konuşulmaya devam edecek olan, değişen ve gelişen şartlara göre kendini revize edilebilen ve statik unsurlardan daha ziyade dinamik unsurlar barındıran bir konu olarak gündemde kalmaya devam edecektir.

1. Aydın S. Afiliasyon (işbirliği) konusunda düşünceler: Bir model denemesi, SD, Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi 2011;18: 52-53.
2. DHG Healthcare (2013) "What Hospital Executives Should be Considering in Hospital Mergers and Acquisitions", http://www2.dhglp.com/res_pubs/Hospital-Mergers-and-Acquisitions.pdf, (28.02.2018).
3. Pardes H, Pincus AH. Models of academic-clinical partnerships: Goods, better, best. Acad Med 2010; 85: 1264-5.
4. Barret JD. The evolving organizational structure of academic health centers: the case of the university of Florida. Acad Med 2008; 83: 804-8.
5. XII. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayı, 1-3 Aralık 2006, İzmir, Türkiye. (https://www.ttb.org.tr/kutuphane/xii_tuek.pdf) (Erişim tarihi: 28.02.2018).
6. II. Üniversite Hastaneleri Birliği Toplantısı, 16-17 Mayıs 2009, Ankara, Türkiye. (http://universitehastaneleribirligi.com/PDF/UHBD_2_toplantı_raporu.pdf) (Erişim tarihi: 28.02.2018).
7. Resmi Gazete (1987). "3359 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu", 19461, 07 Mayıs 1987.
8. Resmi Gazete (2010). "Üniversite ve Sağlık Personelinin Tam Gün Çalışmasına ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", 27478, 30 Ocak 2010. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130-1.htm>) (Erişim tarihi: 28.02.2018).
9. Resmi Gazete (2011). "Sağlık Bakanlığına Bağlı Sağlık Tesisleri ve Üniversitelere Ait İlgili Birimlerin Birlikte Kullanımı ve İşbirliği Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik", 27850, 18 Şubat 2011. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110218-3-1.htm>) (Erişim tarihi: 28.02.2018).
10. Ülger, N., Baldemir, E. ve Battaloğlu İnanç, B. Employee Satisfaction in Hospitals with Afiliasyon; Sample of Training and Research Hospital of University of Muğla Sıtkı Koçman. Journal of Clinical and Analytical Medicine (JCAM) 2016; 6: 168-172.
11. TKHK 2015 İdari Faaliyet Raporu. (<http://tkhk.gov.tr>, Kamu Hastane Birlikleri 2015)
12. Resmi Gazete (2014). "Sağlık Bakanlığına Bağlı Sağlık Tesisleri ve Üniversitelere Ait İlgili Birimlerin Birlikte Kullanımı ve İşbirliği Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik", 28989, 03 Mayıs 2014. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140503.pdf>) (Erişim tarihi: 28.02.2018).
13. Resmi Gazete (2016). "Sağlık Bakanlığına Bağlı Sağlık Tesisleri ve Üniversitelere Ait İlgili Birimlerin Birlikte Kullanımı ve İşbirliği Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik", 29744, 16 Haziran 2016. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160616-3.htm>) (Erişim tarihi: 28.02.2018).
14. Resmi Gazete (2017). "Sağlık Bakanlığına Bağlı Sağlık Tesisleri ve Üniversitelere Ait İlgili Birimlerin Birlikte Kullanımı ve İşbirliği Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik", 30098, 16 Haziran 2017. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/06/20170616-2.htm>) (Erişim tarihi: 28.02.2018).
15. YÖK Kararı (2011). "Vakıf Üniversiteleri Tıp Fakülteleri İle Özel Hastanelerin İşbirliği (Afiliasyon) Usul ve Esasları", karar no: 2011.17.985,25.08.2011. (<http://arelymm.com/uploads/286/Afiliasyon-Usul-ve-Esasları-Hakkında-1-Nolu-YOK-Kararı.pdf>) (Erişim tarihi: 28.02.2018).
16. Bektür G, Taşçı Aİ, Göhkan A. Eğitimde Farklı Bir Makro Organizasyon Modeli Olarak Sağlık Bilimleri Üniversitesi. JAREM 2016; 6: 203-209.
17. Uğurluoğlu Ö. Üniversite hastanelerinde uygulanan organizasyon yapısının değerlendirilmesi. İşletme Bilimi Dergisi 2015; 3: 52-63.
18. Resmi Gazete (1982). Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliği, 17609, 18 Şubat 1982. (http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/journal_content/56_INSTANCE_EHF8BIsYRx/10279/17654).
19. Budak M. Özel hastanelerin yabancı hastanelerle afiliasyonuna genel bakış. Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu Dergisi 2013; 26: 80-1.

